

Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai:

2026 m. balandžio 15 d.

kanc@eimin.lt; arturas.caplikas@eimin.lt; Grazina.Baniukevic@eimin.lt**Projektai stiprina valdyseną, tačiau keli konkretūs pakeitimai padarytų ją veiksmingesnę**

Investors' Forum palankiai ir teigiamai vertina registruotų projektų¹ kryptį. Projektai aiškiau atskiria vadovo ir kolegialių organų vaidmenis, stiprina nepriklausomumo reikalavimus ir didelėms savivaldybių valdomoms įmonėms įveda lūkesčių raštus, veiklos rodiklius bei Valdymo koordinavimo centro stebėseną. Tai stiprina skaidrumą, profesionalumą ir savininko funkcijos aiškumą. Šią kryptį palaikome.

Valdysenos kokybę verta vertinti pagal tarptautinį standartą. Remiamės **EBPO 2024 m. Valstybės valdomų įmonių korporatyvinio valdymo gairėmis** (toliau – **EBPO Gairės**), kurios skirtos padėti valstybėms tobulinti valstybės valdomų įmonių teisinį, reguliacinį ir institucinį valdysenos pagrindą. Toliau šiame rašte remiamės būtent EBPO Gairėmis².

Lūkesčių raštų ir rodiklių sistema yra teisinga, todėl ją palaikome. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo (toliau - **Turto valdymo įstatymo**) projekte savivaldybių vykdomosioms institucijoms pavedama nustatyti lūkesčius ir siektinus pagrindinius veiklos rodiklius didelėms savivaldybių valdomoms įmonėms, o VKC suteikiamas vertinimo ir metodinės pagalbos vaidmuo. Vietos savivaldos įstatymo projekte ši funkcija aiškiai priskiriama savivaldybės vykdomajai institucijai. Šis sprendimas stiprina savininko funkcijos kokybę ir yra išlaikytinas.

Aukšti nepriklausomumo standartai yra būtini, todėl jų krypties silpninti nereikia. Projektai mažina interesų konfliktų toleravimą, aiškiau apibrėžia nepriklausomo nario statusą ir riboja perteklinį pareigų kaupimą. EBPO Gairės remia profesionalias, kompetentingas ir nuo netinkamos įtakos apsaugotas valdybas. Todėl siūlome tikslinti ne kryptį, o atskirų priemonių proporcingumą ir veiksmingumą.

Kolegialių organų sudėties reikalavimus reikia diferencijuoti aiškiai ir įstatymo lygiu. Turto valdymo įstatymo projekte lūkesčių raštai, VKC peržiūra ir veiklos rodikliai taikomi tik didelėms savivaldybių valdomoms įmonėms, tačiau 23 straipsnio pakeitimai dėl kolegialių organų sudėties ir nepriklausomumo taikomi plačiau. Toks modelis sukuria reguliavimo asimetriją. Siūlome Turto valdymo įstatymo 23 straipsnį papildyti nuostata, kad griežčiausi nepriklausomumo ir sudėties reikalavimai privalomai taikomi valstybės valdomoms įmonėms, didelėms savivaldybių valdomoms įmonėms ir strategiškai svarbioms įmonėms, o kitoms savivaldybių valdomoms įmonėms bei jų dukterinėms bendrovėms savivaldybės teises ir pareigas įgyvendinanti institucija gali motyvuotu, viešai skelbiamu sprendimu nustatyti mažesnius nepriklausomumo ir sudėties reikalavimus kolegialiaame organe, kai tai pateisinama konkrečios įmonės dydžiu, veiklos specifika, valdomo turto verte ar metinių asignavimų apimtimi. Alternatyviai siūlome šį sprendimą perduoti Vyriausybei, kuri nutarimu nustatytų diferencijuotus reikalavimus pagal įmonių kategorijas, taip užtikrindama vienodą standartą visoje šalyje.

¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/f596a0a02dc611f18390fc7af895c2ec?jfwid=8xzbccqqrw>

² https://www.oecd.org/en/publications/oecd-guidelines-on-corporate-governance-of-state-owned-enterprises-2024_18a24f43-en.html

Toks diferencijavimas didintų realių, o ne formalią valdysenos kokybę. Vienodi reikalavimai labai skirtingoms įmonėms gali skatinti formalų atitikties siekį, ypač mažesnėse ar labai specializuotose įmonėse. Projektų logika jau pripažįsta, kad ne visos įmonės vienodai reikšmingos, nes stebėsenos instrumentai taikomi tik didelėms savivaldybių valdomoms įmonėms. Todėl tą pačią logiką siūlome nuosekliai pritaikyti ir kolegialių organų sudėties reikalavimams.

Finansinio nepriklausomumo kriterijų reikia perrašyti tiksliau. Šiuo metu Turto valdymo įstatymo 23 straipsnio 7 dalies 8 punkte siūloma nustatyti, kad kandidato kitų pajamų metinis dydis turi būti ne mažesnis nei siūlomas metinis atlygis už kolegialaus organo nario pareigas. Toks kriterijus yra lengvai formaliai įvykdomas ir negarantuoja realaus nepriklausomumo. Siūlome šią nuostatą pakeisti taip, kad kandidatas būtų laikomas atitinkančiu reikalavimą tik tada, kai jo kitos reguliarios metinės pajamos sudaro ne mažiau kaip du siūlomus metinius atlygius už kolegialaus organo nario pareigas arba kai atlygis už šias pareigas sudaro ne daugiau kaip 1/3 visų kandidato metinių pajamų.

Toks testas geriau atskirtų formalią ir realią nepriklausomybę. Dabartinis santykis „ne mažiau kaip atlygis“ leidžia nepriklausomumo kriterijų įvykdyti beveik simboliškai. Griežtesnis santykinis testas parodytų, ar kandidatas iš tiesų gali priimti sprendimus nepriklausomai nuo šio atlygio. Todėl siūlome atsisakyti vienodo slenksčio ir pereiti prie aiškesnio ekonominės priklausomybės testo.

Nepriklausomumo netekimo pasekmes reikia aiškiai įrašyti į įstatymą. Projektas numato pareigą pranešti apie reikšmingos informacijos pasikeitimą, tačiau aiškiai nenustato, kas vyksta, jeigu nepriklausomumo sąlyga kadencijos metu nebeatitinkama. Dėl to nuostata liktų nepilna. Siūlome Turto valdymo įstatymo 23 straipsnio 8 dalį papildyti taisykle, kad nepriklausomas narys, netekęs bent vieno nepriklausomumo kriterijaus, per 5 darbo dienas apie tai praneša jį paskyrusiam subjektui, o šis per 30 kalendorinių dienų priima sprendimą dėl jo statuso ar atšaukimo.

Ekspertinę kompetenciją reikia išsaugoti ne tik dukterinėse bendrovėse. Projektas leidžia tam tikros srities ekspertus tik dukterinių bendrovių kolegialiuose organuose. Toks sprendimas gali būti per siauras įmonėms, kurių pagrindinė veikla yra techniškai sudėtinga ar labai specializuota. Siūlome Turto valdymo įstatymo 23 straipsnio 3 dalyje palikti galimybę ir pagrindinės bendrovės kolegialiaame organe turėti vieną tam tikros srities ekspertą, kai atranką inicijuojantis subjektas pagrindžia specialios kompetencijos būtinybę ir kai ekspertui taikomi bent 23 straipsnio 7 dalies 3–5 punktuose nurodyti interesų konfliktų ribojimai.

Vieno eksperto išimtis sustiprintų valdybos kompetenciją nepaneigiant nepriklausomumo logikos. Projektas pagrįstai siekia, kad kolegialūs organai nebūtų formuojami iš priklausomų asmenų. Tačiau visiškas ekspertų kanalo uždarymas pagrindinėse bendrovėse gali atimti reikalingą techninę kompetenciją ten, kur jos labiausiai reikia. Todėl siūlome ribotą ir aiškiai apibrėžtą išimtį, o ne visišką draudimą.

Rodiklių sistemą reikia susieti su vadovų atsakomybe tiesiogiai, o ne rekomendaciniu lygiu. Projektai didelėms savivaldybių valdomoms įmonėms nustato lūkesčių raštus, siektinus rodiklius ir VKC vertinimą, bet įstatymų lygiu aiškiai nenustato, kad šių rodiklių įvykdymas turi turėti tiesioginę įtaką vadovo kintamajai atlygio daliai. Dėl to kyla rizika, kad nauja sistema liks formali. Siūlome Turto valdymo įstatymo 22 straipsnio 6 dalį papildyti nuostata, kad didelėse savivaldybių valdomose įmonėse vadovo kintamoji atlygio dalis privalomai siejama su savivaldybės vykdomosios institucijos nustatytų rodiklių įvykdymu, o detalų apskaičiavimo mechanizmą nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.

Tokiu būdu rodikliai taptų realiu valdymo įrankiu. Jei lūkesčių raštai ir KPI neturi tiesioginės pasekmės, savininko funkcija išlieka silpna. Jei KPI daro įtaką kintamajai atlygio daliai, vadovui atsiranda aiški atsakomybė už pasiektą rezultatą. Todėl siūlome atsakomybės ryšį įtvirtinti ne poįstatyminėmis rekomendacijomis, o aiškia įstatymo nuostata.

Reformos rezultatų stebėseną reikia nustatyti iš anksto. Teikime nurodoma, kad projektai didins efektyvumą ir skaidrumą, tačiau nenumatomi rodikliai, pagal kuriuos bus stebimas įgyvendinimas. Be šių rodiklių vėliau bus sunku įvertinti, ar reforma pagerino valdyseną. Siūlome Turto valdymo įstatymo 22 straipsnio 6 dalį papildyti nuostata, kad VKC kasmet apibendrinamojoje ataskaitoje skelbia bent šiuos rodiklius: kandidatų skaičių vienai nepriklausomo nario vietai, neužpildytų nepriklausomų vietų dalį, vidutinę atrankos trukmę, didelių savivaldybių įmonių KPI įvykdymo lygį ir atvejus, kai dėl nepriklausomumo kriterijų netekimo buvo peržiūrėtas nario statusas.

Perėjimo laikotarpis yra racionalus ir išlaikytinas. Projektai numato, kad iki 2026 m. liepos 1 d. paskirti ar išrinkti asmenys savo kadenciją užbaigia pagal ankstesnes taisykles. Tai leidžia išvengti staigaus valdymo sutrikimo ir apsaugo įmones nuo nereikalingo nestabilumo. Šią nuostatą palaikome.

Projektai bus stipresni, jei aiškūs principai virs aiškiais taisyklėmis. Dabartinė paketo kryptis yra teisinga ir ją palaikome. Vis dėlto geriausių valdyseną užtikrins ne bendri tikslai, o konkretūs įstatymo lygmens sprendimai dėl proporcingumo, realaus nepriklausomumo, ekspertinės kompetencijos ir vadovų atsakomybės. Todėl siūlome projektus patobulinti šiame rašte nurodytomis konkrečiomis nuostatomis.

Pagarbiai

Asociacijos „Investors' Forum“
Vykdomasis direktorius
Vytautas Šilinskas

